

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები: ჯანდაცვითი და სოციალური საპასუხო ზომები

ბოლო განახლება: 2021 წ 26 ოქტომბერი

ევროკავშირი
საქართველოსთვის
Project funded by the European Union

European Monitoring Centre
for Drugs and Drug Addiction

EMCDDA4GE

ილიას სახელმწიფო
უნივერსიტეტი

შესავალი

წინამდებარე მინიგზამკვლევი უფრო ვრცელი კრებულის შემადგენელი ნაწილია, რომელიც ერთობლიობაში შეადგენს დოკუმენტს *ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ჯანდაცვითი და სოციალური ზომები: ევროპული გზამკვლევი*. ის ეხება იმ მნიშვნელოვან საკითხებს, რომლებიც ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ზომების დაგეგმვისას და განხორციელებისას უნდა გავითვალისწინოთ, და მიმოიხილავს ხელმისაწვდომ ჩარევებსა და მათ ეფექტიანობას. ასევე განიხილავს, რას შეიძლება გულისხმობდეს ეს პოლიტიკისა და პრაქტიკისთვის.

სარჩევი:

მიმოხილვა	2
ძირითადი საკითხები: ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარების პატერნები და მასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ზიანი.....	4
მტკიცებულებები და ზომები ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხოდ	8
ვითარება ევროპაში: ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ჩარევების ხელმისაწვდომობა.....	13
გავლენა პოლიტიკასა და პრაქტიკაზე	15
სხვა რესურსები	16
მინიგზამკვლევის შესახებ	17

ძირითადი საკითხები

სახელით „ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები“ აღნიშნავენ ისეთი ქიმიური პრეპარატების ან ნაერთების ფართო სპექტრს, რომლებიც მოიხმარება (ან ხელმისაწვდომია ადამიანის მიერ მოსახმარებლად) მათი ფსიქოაქტიური თვისებების გამო, და არ კონტროლდება გაეროს ნარკოტიკების კონტროლის კონვენციებით. ჩვენს მინიგზამკვლევში ეს ტერმინი აღნიშნავს ახალ ნივთიერებებს, რომლებიც ბევრი თვალსაზრისით მსგავსი პრობლემების წინაშე გვაყენებს, როდესაც საკითხი ჯანდაცვითი და სოციალური ჩარევების შემუშავებას ეხება.

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები შესაძლოა აჩენდეს ჯანდაცვით და სოციალურ საფრთხეებს, რომლებიც უკეთ ცნობილ კონტროლირებულ ნივთიერებებთან დაკავშირებული პრობლემების მსგავსია და ხშირად იმავე ფართო ქიმიური კლასის (ოპიოიდები, ბენზოდიაზეპინები, სტიმულატორები, ა.შ) წარმომადგენელიც აღმოჩნდება ხოლმე. თუმცა, მათი ქიმიური შემადგენლობა განსხვავებულია, ამიტომ მათგან მომავალი რისკი შესაძლოა, არატიპური ან, უბრალოდ, უცნობი იყოს.

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების შეძენა შეიძლება ონლაინ გაყიდვებით, სოციალური მედიის დახმარებით, ზოგჯერ მაღაზიებშიც, ან საბითუმო დისტრიბუტორების (ე.წ. high-street suppliers) სერვისის საშუალებით. ეს ნივთიერებები შეიძლება, იყიდებოდეს, როგორც აკრძალული ნივთიერების „კანონით დაშვებული“ შემცვლელი. აგრეთვე, ისინი შეიძლება, გაიყიდოს სხვა, უფრო ცნობილ კონტროლირებულ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან შერეული, ანუ გასაღდეს სხვა სახელით, რაც ნიშნავს, რომ მომხმარებლებმა შესაძლოა, არ იცოდნენ, რას იღებენ.

ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს მოიხმარენ სხვადასხვა ჯგუფის წევრები, მათ შორის, რეკრეაციული მომხმარებლები. ზოგი სახის ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს, მათი შედარებით დაბალი ფასისა და ძლიერი ზემოქმედების გამო, სულ უფრო ხშირად მოიხმარენ მარგინალიზებული ჯგუფები, მაგალითად, უსახლკარო ადამიანები ან ხანგრძლივი და ძლიერ პრობლემური მოხმარების ისტორიის მქონე ადამიანები. თანაც, იმის გამო, რომ ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები უფრო ძნელი გამოსავლენი და დასადგენია ჩვეულებრივი შარდის ანალიზით, მათ შესაძლოა, მოიხმარდნენ ადამიანები, რომლებიც რეგულარულად გადიან შემოწმების პროცედურებს და სურთ, რომ მათ მიერ ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარება არ გამჟღავნდეს. ამას გარდა, ფაქტი, რომ ასეთი ძლიერი ზემოქმედების მქონე ნივთიერებების მოხმარება შედარებით იოლი დასაბამლია, ნიშნავს, რომ ამ ნივთიერებების მოხმარება ციხის პოპულაციის მიერ შესაძლოა, პრობლემური იყოს ზოგიერთ ქვეყანაში.

ის, რომ ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებად შეიძლება ძალიან ბევრი პრეპარატი მოიაზრებოდეს, მათი ქიმიური მრავალფეროვნება და მათი თვისება, ელვისებური სისწრაფით გამოჩნდნენ ბაზარზე – აძნელებს როგორც პრობლემის მონიტორინგს, ასევე ეფექტიანი და დროული ზომების მიღებას.

მტკიცებულებები და ზომები

შესაძლო ჩარევებს შორისაა:

- ადრეული გაფრთხილებისა და რისკის შეფასების სისტემები, რომლებიც ეყრდნობა სასამართლო ექსპერტიზისა და ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების ქიმიური შემადგენლობის დამდგენი ტოქსიკოლოგიური ლაბორატორიებიდან მიღებულ მონაცემებს.

- მომხმარებლის უსაფრთხოებისა და სხვა რეგულაციური მიდგომები, რომლებიც მიზნად ისახავს ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების ხელმისაწვდომობის შეზღუდვასა და თავისუფალი გაყიდვების აკრძალვას.
- პოტენციური საფრთხეებისა და რისკის შესახებ კომუნიკაცია ჯანდაცვის სისტემასთან, პროფესიონალებთან და ადამიანებთან, რომლებიც მოიხმარენ საფრთხის შემცველ ახალ ნივთიერებებს.
- ახალი ნივთიერებების კომპონენტის ჩართვა როგორც პრევენციის, ასევე, ზიანის შემცირების პროგრამებში, სპეციალური საგანმანათლებლო და ზიანის შემცირების გზავნილებით, რომლებიც მიმართული იქნება მათზეც, ვინც უკვე მოიხმარს ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს, და მათზეც, ვინც დგას მათი მიღების რისკის წინაშე.
- პრევენციის, მკურნალობისა და ზიანის შემცირების სერვისის მიმწოდებელი პროფესიონალებისთვის ტრენინგებისა და გაცნობიერებულობის ამაღლების აქტივობების უზრუნველყოფა, რათა უკეთ შეეძლოთ ახალი ნივთიერებების მოხმარების შემთხვევათა ამოცნობა და მათზე რეაგირება.
- კლინიკური დირექტივების შემუშავება ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებებით გამოწვეული მწვავე მონამვლის სამართავად.
- ნარკოტიკის შემოწმების სამსახურები (drug checking services), რომლებიც, პოტენციურად, შესაძლოა, ასევე ეხმარებოდეს ადრეული გაფრთხილების სისტემებს, და შესაძლოა, ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მომხმარებელი ადამიანებისთვის ინფორმაციის, რჩევისა და ხანმოკლე ინტერვენციების მოწოდების არხად იქცეს.
- მულტიდისციპლინური მიდგომები: შესაძლოა, საჭირო გახდეს სხვადასხვა სერვისის ინტეგრირებული მიწოდება, რომ მოვიზიდოთ და ჩავრთოთ მონყვლადი ჯგუფები, რომლებიც სხვაგვარად, შესაძლოა, არ დაუკავშირდნენ ტრადიციულ სამსახურებს.

ზოგადად, ახალ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ჯანდაცვითი და სოციალური საპასუხო ზომები ხშირად უფრო გავრცელებულ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული საპასუხო პროგრამების ადაპტაციის შედეგია.

ვითარება ევროპაში

- ევროკავშირის კანონმდებლობა გვთავაზობს სამსაფეხურიან მიდგომას, რომელიც მოიცავს ადრეულ გაფრთხილებას, რისკის შეფასებასა და კონტროლის ზომებს – რომლებიც ქვეყნებს აძლევს შესაძლებლობას, სწრაფად გამოავლინონ, შეაფასონ და ირეაგირონ ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებებით გამოწვეულ საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისა და სოციალურ საფრთხეებზე. ამ სისტემაში EMCDDA მთავარ როლს ასრულებს.
- მუშავდება და გამოიცდება ზიანის შემცირების მულტიდისციპლინური მიდგომები, მათში ერთვება მონყვლადი ჯგუფები, რომლებიც შესაძლოა სხვა პირობებში არ დაკავშირებოდნენ ნარკოსამსახურებს – მაგალითად, სქესობრივი ჯანმრთელობის დაწესებულებების ან უსახლკაროებთან მომუშავე სამსახურების მეშვეობით.
- მუშავდება და გამოიცემა კლინიკური დირექტივები ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული მწვავე ინტოქსიკაციის მკურნალობისთვის. ზოგ ქვეყანაში ამჟამად იქმნება სახელმძღვანელოები სპეციფიკურად ამ ნივთიერებების მოხმარების მართვისათვის ციხეებში ან სხვა დახურულ დაწესებულებებში.

- ზოგ ქვეყანაში, ასევე, მუშაობს ზიანის შემცირების საინფორმაციო პლატფორმები, ხშირად ნარკოტიკის შემოწმების სერვისებთან ერთად.
- ქვეყნების უდიდეს ნაწილში კარგად არ არის განვითარებული ახალი ნივთიერებებით გამოწვეული პრობლემების სპეციალიზებული მკურნალობა.

სამოქმედო ჩარჩო ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ჯანდაცვითი და სოციალური ზომების შემუშავებისთვის

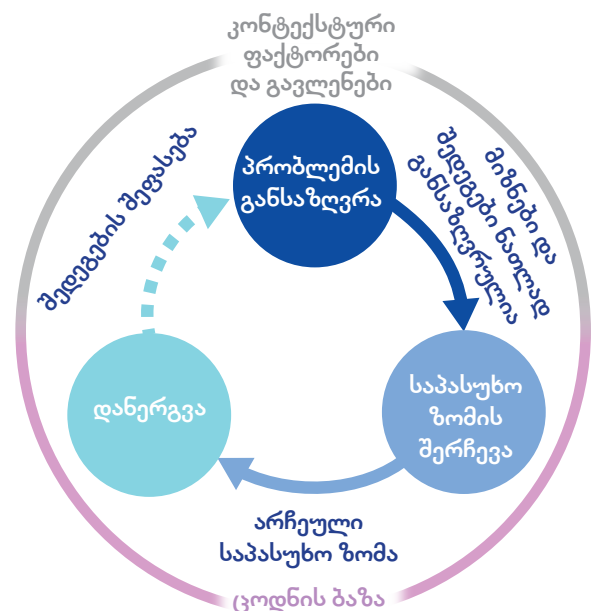
ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ზომების შემუშავების სამი მსხვილი ეტაპი

ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ჯანდაცვითი და სოციალური ზომები არის ნებისმიერი ქმედება, რომელიც გამიზნულია კანონით აკრძალულ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ნეგატიური შედეგების (როგორიცაა სიკვდილი, ინფექციურ დაავადებათა გავრცელება, ნარკოდამოკიდებულება, ფსიქიკური აშლილობები, საზოგადოებიდან გარიყვა და სხვ.) გამოსასწორებლად. ამგვარ ზომათა შემუშავება და განხორციელება, იქნება ეს ევროკავშირის, ეროვნულ, ადგილობრივ თუ პიროვნულ დონეებზე, მოიცავს სამ ძირითად ეტაპს:

- ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებულ პრობლემათა ბუნების განსაზღვრა;
- ამ პრობლემებზე რეაგირების პოტენციურად ეფექტიანი ჩარევების შერჩევა;
- ამ ჩარევების განხორციელება, მათი გავლენის მონიტორინგისა და შეფასების თანხლებით.

EMCDDA-მიერ მოწოდებული **სამოქმედო ჩარჩო** დეტალურად წარმოადგენს უმნიშვნელოვანეს ფაქტორებს, რომლებიც გასათვალისწინებელია თითოეულ ეტაპზე.

დიაგრამა 1. ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული პრობლემების საპასუხო ზომების შემუშავების სამი მსხვილი ეტაპი

ძირითადი საკითხები: ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარების პატერნები და მასთან დაკავშირებული სხვადასხვა ზიანი

პრობლემის დადგენისას და განსაზღვრისას გასათვალისწინებელ ძირითად საკითხებს შორისაა: ვის შეეხება პრობლემა, რა ტიპის ნივთიერებებთან და მოხმარების პატერნებთან გვაქვს საქმე და სად ვითარდება მოცემული პრობლემა. ზომები მორგებული უნდა იყოს კონკრეტულ ნარკოპრობლემებზე, რომლებიც შესაძლოა განსხვავდებოდეს სხვადასხვა ქვეყნისთვის და დროის სხვადასხვა პერიოდში. ამ ეტაპზე გასათვალისწინებელ ფაქტორთა მრავალფეროვანი სპექტრი განხილულია დოკუმენტში **სამოქმედო ჩარჩო ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ჯანდაცვითი და სოციალური ზომების შემუშავებისა და განხორციელებისათვის**.

ევროპაში ტერმინი „ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები“ ევროკავშირის ადრეული გაფრთხილების

ილებისა და რისკის შეფასების სისტემისთვის ოფიციალურად განმარტებულია როგორც „ნივთიერება, სუფთა ან პრეპარატის ფორმით, რომელიც არ შედის გაეროს 1961 წლის ერთიან კონვენციაში ნარკოტიკულ საშუალებათა შესახებ, (შესწორებული 1972 წლის პროტოკოლით), არც 1971 წლის გაეროს კონვენციაში ფსიქოტროპულ ნივთიერებებზე, თუმცა შეიძლება ქმნიდეს ჯანმრთელობის ან სოციალურ პრობლემებს ამ კონვენციებში შესული ნივთიერებების მსგავსად (საბჭოს ჩარჩო გადაწყვეტილების სტატია 1, 2004/757/JHA, შესწორებული).

უფრო ზოგადად, ტერმინი „ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები“ ხშირად გამოიყენება ნაკლებად კონკრეტულად და არამეცნიერულად და აღნიშნავს ქიმიურ პრეპარატებს ან ნაერთებს, რომლებსაც მიიღებენ (ან ხელმისაწვდომია ადამიანის მიერ მისაღებად) მათი ფსიქოაქტიური თვისებების გამო, მაგრამ რომლებიც აუცილებლად არ კონტროლდება გაეროს ნარკოტიკების კონტროლის კონვენციებით; ამიტომ მკითხველმა უნდა გაითვალისწინოს, რომ ახალი ფსიქოტროპული ნივთიერების განმარტება შესაძლოა განსხვავდებოდეს კონტექსტისა და დროის მიხედვით. მაგალითად, ზოგი ნივთიერება, რომლებიც ისტორიულად განისაზღვრებოდა ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებად, როგორიცაა მეფედრონი, მოგვიანებით საერთაშორისო მასშტაბით კონტროლირებული გახდა; თუმცა ზოგჯერ, ამა თუ იმ კონტექსტში, ისინი კვლავ შეიძლება მოხსენიებული იქნეს როგორც ახალი ფსიქოტროპული ნივთიერებები. წინამდებარე მინიგზამკვლევის ფარგლებში ეს ტერმინი საკმაოდ ფართოდ გამოიყენება და მოიცავს ახალ ნივთიერებებს, რომლებიც ბევრი თვალსაზრისით მსგავსი პრობლემების წინაშე გვაყენებს, როდესაც საკითხი ჯანდაცვითი და სოციალური ჩარევების შემუშავებას ეხება.

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები შესაძლოა ქმნიდეს ისეთსავე ჯანმრთელობისა და სოციალურ საფრთხეს, როგორსაც კონტროლირებული ნივთიერებების მოხმარება ქმნის. ასევე, ისინი ხშირად შედის იმავე ფართო ქიმიურ კლასებში, რომლებშიც ცნობილი კონტროლირებული ნივთიერებებია გაერთიანებული; ბევრი ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერება კლასიფიცირდება, როგორც სინთეზური კანაბინოიდები, ოპიოიდები, ბენზოდიазეპინები, სტიმულატორები და ჰალუცინოგენები. თუმცა, მათი ქიმიური შემადგენლობა განსხვავებულია, ამიტომ მათგან მომავალი ჯანმრთელობის რისკიც შესაძლოა განსხვავებული ან, ბევრი ახალი ნივთიერებისთვის, უბრალოდ, უცნობიც იყოს.

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების შეძენა შეიძლება ონლაინ გაყიდვებით, სოციალური მედიის დახმარებით, ზოგჯერ მაღაზიებშიც, ან საბითუმო დისტრიბუტორების (ე.წ. high-street suppliers) სერვისის საშუალებით. ეს ნივთიერებები შეიძლება, იყიდებოდეს, როგორც აკრძალული ფსიქოაქტიური ნივთიერების „კანონით დამკვეთი“ შემცველი. თუმცა, ზოგმა ქვეყანამ შემოიღო რეგულაციები მათი ხელმისაწვდომობის და თავისუფალი გაყიდვის შესაზღუდად. ეს ნიშნავს, რომ ზოგ ქვეყანაში მათი გაყიდვა ღია ბაზრებზე შემცირდა, ამავე დროს, გაიზარდა მათი ხელმისაწვდომობა აკრძალული ნივთიერებების ბაზარზე. ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები შეიძლება, გაიყიდოს სხვა, უფრო ცნობილ, კონტროლირებულ ნივთიერებებთან შერეული, ან გასაღდეს სხვა სახელით, რაც ნიშნავს, რომ მომხმარებლებმა შესაძლოა, არ იცოდნენ, რას იღებენ.

დაახლოებით 2008 წლიდან ევროპაში ძლიერ გაიზარდა ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების ხელმისაწვდომობა. ახალი ნივთიერებებისა და პროდუქტების მატებასთან ერთად იმატა მათი მომხმარებლების რიცხვმაც. თავდაპირველად ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მომხმარებლების უმრავლესობა იყვნენ ახალი გამოცდილებისა და ეფექტების მაძიებელი ადამიანები (ხშირად მათ „ფსიქონავტებად“ მოიხსენიებდნენ); ასევე, ისეთი ჯგუფები, როგორიცაა ელექტრონული მუსიკის ფანები და ქლაბერები¹.

1 ადამიანები, ვინც ხშირად სტუმრობენ კლუბებს; განმარტება დამატებულია რედაქტორის მიერ.

ზოგი ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების უფრო დაბალი ფასი და უფრო ძლიერი ზემოქმედება (ტრადიციულად ცნობილ, კონტროლირებულ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან შედარებით) ნიშნავდა, რომ ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული პრობლემები სულ უფრო მოიმატებდა მარგინალიზებულ და საზოგადოებისგან გარიყულ პოპულაციებში. ამ ნივთიერებების მოხმარებაში ახლა უფრო ფართო სპექტრის ადამიანები არიან ჩართულნი, მათ შორის, ნივთიერებების რეკრეაციული მიზნით მომხმარებლები; ისინი, ვინც თვითმედიკაციას მიმართავს; ისინი, ვისაც საკუთარი „იმიჯის“ გაუმჯობესება სურთ; მოწყვლადი ჯგუფები, მაგალითად, უსახლკაროები ან ნივთიერებების მაღალი რისკის მოხმარებაში ჩართული ადამიანები (მათ შორის, ოპიოიდების ინექციით მომხმარებლები). რადგან ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების გამოვლენა და დადგენა უფრო ძნელია ჩვეულებრივი ტესტირებებით. ამ ნივთიერებების მომხმარებელთა შორის შეიძლება იყვნენ ადამიანები, რომლებიც რეგულარულად გადიან შემოწმების პროცედურებს – მაგალითად, პატიმრები, ნარკომკურნალობაში ჩართული ადამიანები, მძღოლები და ისინი, ვინც სამსახურებრივად ექვემდებარება ტესტირებას.

ევროპის სხვადასხვა ქვეყანაში ასევე იმატა შემოფოთებამ იმის გამო, რომ ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებსა და ფეხმოკიდებულ აკრძალულ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს, მათ შორის, მეფედრონს, გამა-ჰიდროქსიბუტირატი/გამა-ბუტიროლექტონს (GHB/GBL) და მეთამფეტამინს, მოიხმარენ მამაკაცთან სექსის მქონე მამაკაცები სხვადასხვა მოტივაციის გამო: კომპლექსების მოხსნა, თავდაჯერებულობის მომატება, სქესობრივი აქტის გახანგრძლივება, შეგრძნებების გაუმჯობესება და გამრავალფეროვნება. ეს პრაქტიკა, რომელსაც ზოგჯერ „ქიმსექსად“ მოიხსენიებენ, დაკავშირებულია ნივთიერებების მაღალი რისკის შემცველ მოხმარებასა და სქესობრივ ქცევასთან (როგორიცაა ინექცია, დაუცველი სექსი, რამდენიმე პარტნიორთან სექსი), რაც პოტენციურად შეიძლება, იწვევდეს ჰოსპიტალიზაციას, ზედოზირებას, სქესობრივი გზით გადამდებ ინფექციებს, აივ-ითა და C ჰეპატიტის ვირუსით დაინფიცირებას (იხ. *ყურადღების ცენტრში: ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებული სქესობრივი ჯანმრთელობის პრობლემები*).

ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს სხვადასხვა სახის ზიანი უკავშირდება. ამათ შორისაა არაფატალური და ფატალური მოწამვლები, ასევე, ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ინფექციური დაავადებებისა და ბაქტერიული ინფექციების გავრცელება. ზოგჯერ, ასეთ შედეგებს აფეთქების სახე მიუღია, რაც მნიშვნელოვან წნეხს ქმნიდა ჯანდაცვის სისტემებზე. დღეისათვის სინთეზური ოპიოიდები, როგორიცაა ფენტანილის წარმოებულები და სინთეზური კანაბინოიდები, საზოგადოებრივი ჯანდაცვისთვის განსაკუთრებულ გამოწვევებს აჩენს.

სინთეზურ ოპიოიდებს გაყიდვისას ასაღებენ როგორც პეროინს ან სხვა აკრძალული ნივთიერებებს, ან ყიდიან მათთან შერეული სახით. ისინი, ასევე, გამოიყენება ყალბი მედიკამენტების დასამზადებლად. ამის გამო შესაძლოა, გაიზარდოს მძიმე ან ფატალური მოწამვლის რისკი როგორც იმ ადამიანებში, ვინც ოპიოიდების ძლიერ სარისკო მოხმარებაშია ჩართული, ასევე, იმ ჯგუფებში, რომლის წარმომადგენლებსაც არ აქვთ გამომუშავებული ტოლერანტობა ოპიოიდების მიმართ. ამ ნივთიერებების ძლიერი ზემოქმედების გამო შესაძლოა, სერიოზული საფრთხე შეექმნათ ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მომხმარებელთა ოჯახის წევრებსა და მეგობრებს, რომლებიც შესაძლოა, შემთხვევით აღმოჩნდნენ ამ ნივთიერებების ექსპოზიციის ქვეშ. იგივე მიზეზით, რისკის ქვეშ შესაძლოა, აღმოჩნდნენ ადამიანები, რომელთაც პირველადი შეხება აქვთ ამ (მათთვის უცნობ) ნივთიერებებთან; ასეთებია: საგანგებო სამსახურების პერსონალი, სასამართლო ექსპერტიზის პერსონალი, საფოსტო სერვისის თანამშრომლები ან საბაჟოს თანამშრომლები (იხ. *ყურადღების ცენტრში: ფენტანილი და სხვა ახალი ოპიოიდები*).

ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში შეიმჩნევა ისეთი ახალი ბენზოდიაზეპინების რაოდენობისა და ხელმისაწვდომობის ზრდა როგორიცაა ეტიზოლამი და ფლუალპრაზოლამი. განსა-

კუთრებით შეშფოთებას იწვევს ახალი ბენზოდიაზეპინების გამოყენების მატება ექიმების მიერ ხშირად დანიშნული წამლების (როგორიცაა დიაზეპამი [ვალიუმი] და ალპრაზოლამი [ქსანაქსი]) ყალბი აბების დასამზადებლად, რომლებიც ხშირად ძალიან იაფად იყიდება. ამ ნივთიერებების მოხმარებამ ოპიოიდებთან ან ალკოჰოლთან ერთად შესაძლოა გაზარდოს ზედოზირების ან სხვა არასასურველი შედეგების რისკი (მაგალითად, ძალადობრივი ან თვითდამაზიანებელი ქცევა).

სინთეზური კანაბინოიდები ხშირად ძლიერმოქმედი ნივთიერებებია, რომლებიც თავდაპირველად იყიდებოდა, როგორც კანაფის „ლეგალური შემცვლელი“. ბოლო წლებში სულ უფრო ხშირად ხდება, რომ ზოგი ჯგუფი ამ ნივთიერებების მოპოვებას მისი ზემოქმედების უნარის გამო ცდილობს. ციხეებში სინთეზური კანაბინოიდების მოხმარება და გავრცელება უკავშირდება ისეთ პრობლემებს, როგორიცაა ვალი და ბულინგი, ასევე, აგრესია და ძალადობა (იხ. **ყურადღების ცენტრში: სინთეზური კანაბინოიდები**). სინთეზურ კანაბინოიდებთან დაკავშირებული სხვადასხვა ზიანი შესაძლებელია, მცენარეული კანაბინოიდებით მიღებულ შედეგებზე უფრო მძიმე ან მათგან სრულიად განსხვავებული იყოს, და შესაძლოა, სასიკვდილო საფრთხე შექმნას. ამას გარდა, ბოლოდროინდელი მტკიცებულებების მიხედვით, კანაფთან შედარებით, სინთეზური კანაბინოიდები მეტი ალბათობით ავითარებს დამოკიდებულებას და შესაძლოა, პირს უფრო მძიმე ალკეითის სიმპტომები ჰქონდეს. ბოლო დროს რამდენიმე ქვეყანა იუწყება სინთეზურ კანაბინოიდებთან შერეული კანაფის პროდუქტების გამოჩენას, რასაც უკავშირდებოდა როგორც არასასიკვდილო მონამვლები, ასევე, ზოგ შემთხვევაში, სიკვდილიც. ეს განსაკუთრებით შემაშფოთებელი ტენდენციაა, თუ გავიხსენებთ, რომ კანაფის მომხმარებელთა რაოდენობა სხვა ნივთიერებების მომხმარებლებზე მეტია, ასევე, თუ გავითვალისწინებთ ზოგი სინთეზური კანაბინოიდის ძლიერმოქმედებას და ცნობილ ტოქსიკურობას, რაც ბოლო წლებში იქნა დადგენილი.

სინთეზურ კათინონებს აქვს ცნობილი სტიმულატორების მსგავსი ზემოქმედება და სტრუქტურით ენათესავება კათინონებს, რომლებიც მოიპოვება მცენარე კათში (*Catha edulis*). ზოგ ჯგუფში შეინიშნება სინთეზური კათინონების მოხმარება სტიმულატორებად. ეს ნივთიერებები შესაძლოა, ზოგჯერ იყიდებოდეს სხვა სტიმულატორებთან შერეული ან გასაღდეს სხვა სტიმულატორებად, როგორიცაა კოკაინი, ამფეტამინები ან მდმა. მეფედრონი ერთ-ერთი პირველი სინთეზური კათინონი იყო, რომელმაც მიიპყრო საზოგადოების ყურადღება, როგორც ეგრეთ წოდებულმა „ლეგალურმა კაიფმა“ ('legal high'). ის გამოჩნდა ბევრი ქვეყნის ბაზრებზე, სანამ 2010 წელს ევროპის მასშტაბით არ განხორციელდა კონტროლის ღონისძიებები. სინთეზური კათინონების ფსიქოლოგიურ გვერდით მოვლენებს შორის შესაძლოა იყოს თრობიდან გამოსვლის არასასიამოვნო სიმპტომები, დეპრესია, შფოთვა, პანიკის შეტევები, პარანოია და ფსიქოზები. სინთეზური კათინონების მომხმარებლები ასევე უჩიოდნენ კომპულსიურ მოხმარებას და დამოკიდებულების სიმპტომებს. სინთეზური კათინონების მოხმარება ასევე შემჩნეული იქნა ინექციის გზით მომხმარებელთა ზოგ ჯგუფში, და მასთან დაკავშირებული იყო ქსოვილის დაზიანების, ასევე, მძიმე ბაქტერიული თუ ვირუსული ინფექციების რისკი. რეალურად, ზოგ ქვეყანაში შეინიშნებოდა ბმა სინთეზური კათინონების ინექციის სახით მოხმარებასა და აივ-ის დოკუმენტურად დადასტურებულ აფეთქებებთან.

ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებს ხშირად უკავშირდება გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების განყოფილებებისთვის მიმართვები ფსიქოაქტიური ნივთიერებების ტოქსიკურობის მიზეზით. მორიგე საავადმყოფოების ქსელმა Euro-DEN Plus (European Drug Emergencies Network, ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების ევროპული ქსელი) ევროპის 21 ქვეყანაში დაადგინა, რომ, როგორც წესი, დაახლოებით 10-დან 1 შემთხვევა გარკვეულწილად უკავშირდებოდა ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებას. ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მიზეზით საავადმყოფოში მოხვედრის შემთხვევებში მნიშვნელოვანი გეოგრაფიული და დროითი განსხვავებები

შეინიშნებოდა: ერთი საანგარიშო პერიოდის განმავლობაში ეს მაჩვენებელი იყო ნულოვანიდან შემთხვევების 20%-მდე (ხუთიდან ერთი შემთხვევა), იმის მიხედვით, გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების რომელი განყოფილება წარადგენდა ანგარიშს.

რთულია ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარების პრევალენტობის და შედეგების შეფასება, რადგან ახალი ნივთიერებების გამოვლენა შესაძლოა, ძნელი იყოს სპეციალიზებული სასამართლო ექსპერტიზის ან ტოქსიკოლოგიური სამსახურების გარეშე და მათი არსებობის აღმოჩენა შეიძლება არ ხერხდებოდეს შემონმების ჩვეულებრივი პროცედურებით. სიტუაციას კიდევ უფრო ართულებს ის, რომ ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მომხმარებლებს ხშირად მცდარი ინფორმაცია აქვთ ან არ იციან, რა ნივთიერება მიიღეს. ეს ნიშნავს, რომ თავად მომხმარებლისგან მოწოდებული მონაცემები შესაძლოა, არასანდო იყოს იმის განსაზღვრაში, თუ რა ნივთიერებები აქვთ მათ მიღებული. მონიტორინგსა და ზომების მიღებას დამატებით სირთულეებს უქმნის ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების გაყიდვის ფორმები – არის ეს მიქსტურები ან ბრენდირებული პროდუქტი, რომლის შემადგენელი ელემენტები დროთა განმავლობაში იცვლება, თუ იყიდება კონტროლირებული ნივთიერების ნაცვლად ან მასთან შერეული. ამ გამოწვევების გამო ჩვენი ცოდნა ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებათა მოხმარების პატერნების შესახებ კვლავ მწირია. ძირითადი ინფორმაცია გროვდება მოსახლეობაში კონკრეტული შემთხვევების და იმ გარემოს შესწავლიდან, სადაც პრობლემები განვითარდა. თუმცა არსებული ინფორმაცია საკმარისია იმისათვის, რომ განისაზღვროს სხვადასხვა გარემო, რომლებშიც ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე მიმართული ჩარევები, სავარაუდოდ, მიზანშეწონილი იქნებოდა.

რაკი ახალი ნივთიერებების მოხმარებისას ძნელია ზუსტად განისაზღვროს, რა იყო ეს ნივთიერებები, ასევე, რადგან ახალ ნივთიერებების მიღებასთან დაკავშირებული პოტენციური რისკებიც არასაკმარისად არის შესწავლილი, ამან შესაძლოა გააძნელოს პოტენციურ მომხმარებლებთან კავშირის დამყარება და მათი ნახალისება, შეიძინონ ზიანის შემამცირებელი ქცევები და დახმარებისათვის მიმართონ სპეციალიზებულ სერვისებს. ეს გამოწვევები განსაკუთრებით მწვავედება თუ ადამიანებმა არ იციან, რა ნივთიერება აქვთ მიღებული. ასევე, შეიძლება, მომხმარებლებს შეცდომით სჯეროდეთ, რომ თუ ნივთიერება „კანონიერად“ ხელმისაწვდომია, მისი მიღების რისკები უფრო დაბალი იქნება, ვიდრე უკეთ ცნობილ, მაგრამ კონტროლირებულ ნივთიერებებთან დაკავშირებული რისკი. პრობლემა შესაძლოა გაღრმავდეს, თუ ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები იყიდება, როგორც ზოგადი გამაჯანსაღებელი პროდუქცია, ან სწავლის პროცესში დამხმარე საშუალება, ან როგორც სამედიცინო პროდუქტების ალტერნატივა.

მტკიცებულებები და ზომები ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხოდ

სათანადო ზომების შესარჩევად, რომლებიც, სავარაუდოდ, ეფექტიანი იქნება ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული კონკრეტული პრობლემის გადასაჭრელად, საჭიროა ჩარევის ან ჩარევათა ერთობლიობის მთავარი მიზნების მკაფიოდ განსაზღვრა. საუკეთესო შემთხვევაში, ჩარევებს უნდა ამყარებდეს რაც შეიძლება ძლიერი ხელმისაწვდომი მტკიცებულებები; თუმცა, როდესაც მტკიცებულებები ძალიან მწირია ან საერთოდ არ გვაქვს, უფრო დამაჯერებელი მონაცემების შეგროვებამდე შესაძლოა საუკეთესო გამოსავალი ექსპერტების კონსენსუსი იყოს. *სამოქმედო ჩარჩო ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ჯანდაცვითი და სოციალური ზომების შემუშავებისა და განხორციელებისათვის* უფრო დეტ-

ალურად განიხილავს, რა უნდა გვახსოვდეს ყველაზე შესაფერისი ზომების ალტერნატივების შერჩევისას.

ეფექტიანი და დროული საპასუხო ზომების შემუშავებას და მათ მონიტორინგს ბევრი სიძნელე უქმნის დაბრკოლებას. კერძოდ, ერთი ასეთი ფაქტორია პოტენციურად მოხმარებადი ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების დიდი რაოდენობა, მათი ქიმიური მრავალფეროვნება და სისწრაფე, რომლითაც ისინი ბაზარზე ჩნდება. ამის გარდა, ხშირად არასაკმარისია კომპეტენცია მწვავე ზიანის ამოსაცნობად და შესატყობინებლად (და ზიანის დაკავშირება კონკრეტულ ნივთიერებასთან), ასევე, მწირია ინფორმაცია ამ ნივთიერებების ფარმაკოლოგიისა და ტოქსიკოლოგიის შესახებ.

ადრეული გაფრთხილების სისტემებისა და რეგულაციური კონტროლის პარალელურად არსებულ ზომებს შორისაა სპეციალიზებული მკურნალობა, საგანმანათლებლო ზომები (მაგ. საგანმანათლებლო მასალის გავრცელება), ზიანის შემცირების ზომები (მაგ. სტერილური საინექციო მოწყობილობის მიწოდება) და ზედოზირებების სამედიცინო მკურნალობა (მაგ. მწვავე სამედიცინო საჭიროებების სიმპტომატური მართვა და ანტიდოტების მიცემა).

ახალი ნივთიერებების გამო წამოჭრილი პრობლემების საწინააღმდეგო ზომების მიღება ხშირად გულისხმობს ზიანის შემცირების და მტკიცებულებებზე დაფუძნებული იმ ზომების ადაპტირებას, რომლებიც შემუშავებულია ტრადიციულად გავრცელებული, მეტ-ნაკლებად ცნობილი ნივთიერებებისთვის. ადაპტაციის პროცესში შესაძლოა საჭირო იყოს, გავითვალისწინოთ კონკრეტული ფსიქოაქტიური ნივთიერების ეფექტები, კონკრეტული რისკ ჯგუფის სოციალ-კულტურული მახასიათებლები (მაგ. წვეულებების ხშირი სტუმრები ან მამაკაცთან სექსის მქონე მამაკაცები) ან განსაკუთრებული სარისკო ქცევები (მაგ. მივანოდოთ შპრიცები ინექციების მაღალი სიხშირის პასუხად ან შევთავაზოთ ნივთიერებების ადმინისტრირების არაინექციური, ალტერნატიული გზები).

მონიტორინგი და ადრეული გაფრთხილება

სათანადო ზომების შესამუშავებლად არსებითია, ვიცოდეთ, რა ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები იყიდება. ადრეული გაფრთხილების სისტემები და მათთან დაკავშირებული მონიტორინგის სისტემები ცენტრალურ როლს თამაშობს ახალი ნივთიერებებით წარმოქმნილი სხვადასხვა ზიანის გამოვლენასა და მასზე რეაგირებაში. ეს სისტემები უნდა ეყრდნობოდეს მონაცემებს ახალი ნივთიერებების ქიმიური შემადგენლობის შესახებ, რომელიც მიღებულია სასამართლო ექსპერტიზის და ტოქსიკოლოგიური ლაბორატორიების ქსელიდან, როდესაც სამართალდამცავების მიერ ხდება ნივთიერებების აღმოჩენა და დაკავება, ან რეგისტრირდება მოხმარებით გამოწვეული მონამვლის შემთხვევები. ზოგადად, ადრეული გაფრთხილების სისტემა უნდა იყენებდეს ინფორმაციას ფართო სპექტრის წყაროებიდან, რომლებიც პოტენციურად მოიცავს კანონალსრულების სამსახურებს, მკურნალობისა და დაბალზღურბლოვან სერვისებს, მონამვლის ცენტრებს, საავადმყოფოების გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების განყოფილებებს და სიკვდილის შემდგომ სამედიცინო ექსპერტიზას და საგამოძიებო სამსახურებს.

პოტენციურად შესაძლებელია, ნარკოტიკების შემოწმების სამსახურებიც დაეხმაროს ადრეული გაფრთხილების სისტემებს და გახდეს ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მომხმარებლებისთვის ინფორმაციის, რჩევებისა და ხანმოკლე ინტერვენციების მიწოდების ერთერთი გზა. ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების შესწავლისთვის შესაძლოა, პოტენციალი ჰქონდეს სხვადასხვა წყაროდან ინფორმაციის მოგროვებას; მაგ., ჩამდინარე წყლებისა და შარდის ნი-

მუშების ანალიზი; ასევე, გამოყენებული შპრიცებიდან ნივთიერებების ნარჩენების ანალიზი და ე.წ. „ამნისტიის ყუთებიდან“ (‘amnesty bins’) ამოღებული ნივთიერებების ანალიზი.

პრევენცია

პრევენციული ჩარევები, რომელიც აქცენტს სვამს უნარებსა და გამკლავების სტრატეგიებზე, ეფექტიანია, მიუხედავად იმისა, რა ნივთიერებაზეა აქცენტი. როდესაც სკოლის ბაზაზე მიმდინარე პრევენციულ აქტივობებში ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების თემა ერთვება, უმჯობესია, ეს იყოს ნაწილი საერთო პრევენციული პროგრამისა, რომელსაც ეფექტიანობის მტკიცებულება ამყარებს. ახალ ნივთიერებებზე მსჯელობის კომპონენტები შეიძლება ფოკუსირებული იყოს ზუსტი აღწერილობითი ინფორმაციის მიწოდებაზე და მისაღები სოციალური ნორმების გაცნობაზე. მაგალითად, ადგილობრივ მონაცემებზე დაყრდნობით, ეს შეიძლება მოიცავდეს შემდეგ გზავნილებს: „ძალიან ცოტა ხალხი მოიხმარს ახალ ნივთიერებებს“ და „თქვენი ასაკის ახალგაზრდებს არ აქვთ სურვილი, გარისკონ და უცნობი ნივთიერებები მიიღონ“. ახალ ნივთიერებებზე მიმართული უფრო კონკრეტული საგანმანათლებლო და ზიანის შემცირების ჩარევები, სავარაუდოდ, უფრო შესაფერისი იქნება იმ პირებისთვის, რომლებიც ან უკვე მოიხმარენ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს, ან ამის გაზრდილი რისკის წინაშე დგანან; ასევე, გარემოებში, რომლებზეც ცნობილია, რომ მათში ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების მოხმარების რისკი მომატებულია.

კლინიკური გარემოები

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებული პრობლემების (მათ შორის, დამოკიდებულების, ალკვეთის სიმპტომებისა და მწვავე მონამვლის) მკურნალობის კლინიკური პრაქტიკა ბევრი რამით მსგავსია სხვა, ფეხმოკიდებული ფსიქოაქტიური ნივთიერებების პრობლემების მკურნალობისა – რადგან მომხმარებლისთვის მათგან მიყენებული ზიანი მსგავსია (სინთეზური კანაბინოიდების გარდა; ამისთვის იხ. *ყურადღების ცენტრში: სინთეზური კანაბინოიდები*). თუმცა, მწვავე მონამვლების შემთხვევებში, როგორც წესი, შეზღუდულია შესაძლებლობები, დროულად შემოწმდეს ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების არსებობა. რაც შეეხება სინთეზურ ოპიოიდებს, მათი ძლიერმოქმედი თვისების გამო, ზედოზირების სამკურნალოდ, სავარაუდოდ, საჭირო იქნება დამატებითი ზომები, როგორიცაა ნალოქსონის უფრო მაღალი დოზები და კლინიკურ გარემოში დაკვირვების უფრო ხანგრძლივი პერიოდები (იხ. *ყურადღების ცენტრში: ფენტანილები და სხვა ახალი ოპიოიდები*). ეს შესაბამისობაშია კლინიკურ გაიდლაინებთან, რომლებიც შემუშავებულია ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ჯანმრთელობის მწვავე და ქრონიკულ ზიანის მართვისთვის სხვადასხვა ორგანიზაციის მიერ; მაგალითად, ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მკურნალობის გაერთიანებული სამეფოს ქსელი (Novel Psychoactive Treatment UK Network – Nep-tune).

რაკი ჯანდაცვის პროფესიონალები შესაძლოა თავს გაუწაფავად გრძნობდნენ, როდესაც ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებით გამოწვეულ პრობლემებს აწყდებიან, ასევე მნიშვნელოვანია საბაზისო ცოდნის გაზიარება, კომპეტენციის შეძენა და გამოკვეთა, რა გზით შეიძლება მოერგოს არსებული ცოდნა ახალ ნივთიერებებთან გამკლავების საჭიროებებს. მაგალითად, *ფსიქოაქტიური ნივთიერებების ბორბლის* მოდელი (drugs wheel model) შეიძლება გამოვიყენოთ, როგორც რესურსი და ტრენინგის ინსტრუმენტი ჯანდაცვისა და კლინიკური პერსონ-

ალისტვის. ის ხელმისაწვდომია ონლაინ რამდენიმე ევროპულ ენაზე. მასში კლასიფიცირებულია რამდენიმე კატეგორიის ფსიქოაქტიური ნივთიერება (მაგ. ოპიოიდები, სტიმულატორები, ფსიქოდელიკები), მათ შორის, ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები, რაც კლინიკურ პერსონალს შეადგებინებს, საჭიროების შემთხვევაში, კლიენტს მიაწოდოს მკურნალობა, რჩევა და ზიანის შემცირების ინფორმაცია ყველა ნარევის შემადგენელი კომპონენტების დეტალური ცოდნის გარეშე.

ცნობილია ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ფატალური და არაფატალური მონამვლის შემთხვევები. ისინი დროდადრო გამოვლინდება აფეთქების სახით, გახშირებულ შემთხვევებად, შედარებით ხანმოკლე პერიოდის და ვიწრო გეოგრაფიული არეალის ფარგლებში. ასეთი აფეთქებები გამოკვეთს ინფორმაციის გაცვლის სისტემის საჭიროებას – მსგავს სიტუაციებში სწრაფი რეაგირების კოორდინირებისა და რისკების ეფექტიანი კომუნიკაციისთვის. მნიშვნელოვანია, ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების შესახებ შესაბამისი ინფორმაცია მიეწოდოს მომხმარებლებს, პრაქტიკოსებსა და პოლიტიკის განმსაზღვრელებს, მაგრამ, ასევე, ზოგად მოსახლეობასაც სენსაციური მედია რეპორტაჟების თავიდან ასაცილებლად და საზოგადოების შესაძლო არაპროპორციული შიშების გასაფანტად. რისკის კომუნიკაციის სტრატეგია შესაძლოა ამ სფეროში ზომების დაგეგმვის სასარგებლო ელემენტი იყოს. ყურადღება უნდა გამახვილდეს იმაზე, თუ რა სახის ინფორმაცია გაიცემა, ვინ იღებს მას და რას შეიძლება ეს ნიშნავდეს შემდგომი მოქმედების დაგეგმვის თვალსაზრისით. ასევე, გათვალისწინებული უნდა იყოს არასწორი კომუნიკაციის ნებისმიერი უნებლიე ნეგატიური შედეგების გამოვლენა და შემცირებაც. მაგალითად, თუ მედიაცნობები კონკრეტულ ნივთიერებებს წარმოაჩენს, როგორც განსაკუთრებით ძლიერმოქმედს ან კონცენტრირებულს, ამან, შეიძლება, გაფრთხილების ნაცვლად მის მიმართ ინტერესი გააძლიეროს.

კულტურული კომპეტენცია

კულტურული კომპეტენცია (იმის გაცნობიერება, თუ როგორ მოქმედებს ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარების პატერნებსა და მასთან დაკავშირებულ ზიანზე კულტურული ასპექტები) აუცილებელია, რათა უზრუნველყოფილი იყოს კლიენტების გაგება და ჩართვა ნარკოსამსახურებში. ეს ნიშნავს, რომ სამსახურები პოტენციური კლიენტების ყველა ჯგუფისთვის ხელმისაწვდომი და მათთვის მეგობრული უნდა იყოს. სამსახურებში, რომელიც ცდილობს ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული პრობლემების მქონე ადამიანების მიზიდვას, პერსონალს შესაძლოა ტრენინგის გავლა სჭირდებოდეს, რათა შეიძინოს ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერების მომხმარებელ სხვადასხვა ჯგუფთან მუშაობისთვის საჭირო კომპეტენცია – ამ მომხმარებელთაგან ბევრს ადრე არასოდეს ექნება მიღებული ნარკოლოგიური სერვისი, რომლებიც ძირითადად ფეხმოკიდებულ აკრძალულ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებზე არის ფოკუსირებული. სათანადო კულტურული კომპეტენციის ქონას განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა შეიძლება ენიჭებოდეს ჩარევების შემუშავებისას ამ სფეროში, რამდენადაც ისინი სპეციფიკურ ქვეპოპულაციებზე თუ გარემოებზე არის მიმართული.

ზიანის შემცირება

განსაკუთრებით დიდი სიძნელეები უკავშირდება ჩარევების მიწოდებას ძნელად მისაწვდომი პოპულაციებისთვის, რომლებიც ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებს მოიხმარენ და ამისგან მნიშვნელოვანი ზიანი ადგებათ, ან ამ ზიანის მომატებული რისკის წინაშე დგანან. ამ მხრივ

წარმოებული კვლევებით გამოვლენილია სხვადასხვა ჯგუფი, რომლებიც შეიძლება მოექცნენ ამ კატეგორიაში: მაგალითად, ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებით გამონეული ხანგრძლივი ქრონიკული პრობლემების მქონე ადამიანები (მათ შორის, ისინი, ვინც ნივთიერებებს ინექციით მოიხმარს), მამაკაცებთან სექსის მქონე და ქიმსექსის მიმდევარი მამაკაცები, ფსიქონავტები, უსახლკაროები და პატიმრები. შესაბამისად, მოსალოდნელია, რომ ამ პოპულაციებში ზიანის შესამცირებლად საჭირო იქნება მულტიდისციპლინური ზომები და თანამშრომლობა ჯანდაცვისა და სხვა მომსახურების მიმწოდებლებს შორის სხვადასხვა გარემოში (მაგ. სქესობრივი ჯანმრთელობის კლინიკებში, საპატიმროებსა და ნარკოლოგიურ სამკურნალო ცენტრებში) (იხ. მაგ. *ყურადღების ცენტრში: ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებული სქესობრივი ჯანმრთელობის პრობლემები*).

ინფორმაციისა და კონსულტაციების მისაწოდებლად სულ უფრო ფართოდ გამოიყენება ინტერნეტი, მათ შორის – „ონლაინ საველე“ სამუშაო ახალი სამიზნე ჯგუფების მოცვის მიზნით. ამ სფეროში მაგალითებად შეგვიძლია დავასახელოთ მომხმარებლის მიერ მართული ინიციატივები, რომლებსაც ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მომხმარებელი ადამიანები უძღვე-ბიან – ფორუმები და ბლოგები, რომლებიც იძლევა ინფორმაციას მომხმარებლის დასაცავად, რჩევებსა და ე.წ. „ტრიპის ჩანაწერებს“ ('trip records'), რომლებშიც აღწერილია, რა გამოცდილება ჰქონდათ მათ, ვინც უკვე მოიხმარა ესა თუ ის ახალი ნივთიერება (მათში დასახელებულია ისეთი დეტალები, როგორიცაა გარემო, რომელშიც ნივთიერება მიიღეს, რაოდენობა, ზემოქმედების დრო, ეფექტი და ნარკოტიკული თრობიდან გამოსვლის ფაზა). ამ ჩარევის გავლენა და სიზუსტე უცნობია და პოტენციურად შესაძლებელია, მათ მომხმარებელს სასარგებლო რჩევასთან ერთად შეცდომაში შემყვანი ინფორმაციაც მიიწოდონ. იშვიათად ეს ჩარევები მიბმულია ნარკოტიკის შემოწმების სამსახურებზე, სადაც შედეგები და ზიანის შესამცირებელი გზავნილები ონლაინ და მობილური აპლიკაციების მეშვეობით ვრცელდება.

დღეისათვის ჯერ კიდევ აუცილებელია დამატებითი კვლევები რისკის კომუნიკაციის სფეროში და მომხმარებლებისთვის ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების შესახებ ინფორმაციის მიწოდების სხვადასხვა მოდელის შეფასება.

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების პრობლემის საპასუხო ზომების კარგი პრაქტიკა (განვითარების პროცესში)

- ადრეული გაფრთხილების შესაძლებლობის ხელშეწყობა და განვითარება განსაკუთრებით საზიანო ნივთიერებების გამოვლენის, შეფასებისა და რისკის კომუნიკაციისთვის. ეს მნიშვნელოვანია ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ მწვავე ზიანზე რეაგირებისათვის.
- არსებულ სამსახურებში პროფესიონალების განვითარების მხარდაჭერა და გაძლიერება, რათა გააცნობიერონ, როგორ შეიძლება მათი უნარებისა და კომპეტენციების გამოყენება ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე სამუშაოდ.
- პრაქტიკის გაიდლაინების შექმნა ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე სამუშაოდ. ეს გაიდლაინები ძირითადად ეყრდნობა სხვა ნივთიერებებისთვის არსებულ ზომებს, როგორიცაა, მაგალითად, ნარკოგანათლება, პროფესიული ტრენინგები და დაბალზღურბლოვანი სამსახურები, ვთქვათ, ნემსისა და შპრიცის პროგრამები. ეს ზომები უნდა მოერგოს ახალი ნივთიერებების მომხმარებელ ადამიანთა სხვადასხვა ჯგუფის საჭიროებებს და ზიანს, რომლებიც, სავარაუდოდ, მათ მიადგება.

- სპეციფიკური გაიდლაინების შემუშავება ამ ნივთიერებების მოხმარებაზე რეაგირებისთვის ციხეებსა და სხვა დახურულ დანესებულებებში.
- სათანადო სამსახურებში კულტურული კომპეტენციის ჩამოყალიბება, კლიენტების ჩართვისა და გაგების გასაძლიერებლად. განათლების, მათ შორის, ახალ ნივთიერებებთან დაკავშირებული სპეციფიკური ზიანის შემცირების ცოდნის, უზრუნველყოფა. ეს განსაკუთრებით აქტუალურია კონკრეტული სამიზნე ჯგუფებისა და პირებისთვის, ვინც ან უკვე მოიხმარს ნივთიერებებს, ან ამის მომეტებული რისკის წინაშე დგას.
- ახალ ნივთიერებებთან დაკავშირებული სასკოლო ჩარევების მიწოდება – ეფექტიანობის მტკიცებულების მქონე ზოგადი პრევენციის პროგრამის ნაწილის სახით.
- მულტიდისციპლინური მიდგომების გამოყენება და სხვადასხვა სამსახურების გაერთიანება – იმ მოწყვლადი ჯგუფების ჩასართავად, რომლებიც სხვა შემთხვევაში შესაძლოა არ დაკავშირებოდნენ ტრადიციულ სამსახურებს (ასეთებია, მაგ. მამაკაცებთან სექსის მქონე და ქმისექსის მიმდევარი მამაკაცები, ან უსახლკაროები).
- ახალ ნივთიერებებთან დაკავშირებით საპასუხო ზომები განვითარების შეფასება – ეფექტიანი ჩარევების გამოსავლენად, რომლებსაც შეეძლება ამ ნივთიერებებით გამოწვეულ მრავალფეროვან გამოწვევებზე რეაგირება.

პითარება ევროპაში: ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ჩარევების ხელმისაწვდომობა

ადრეული გაფრთხილების სისტემები და რეგულაციური მიდგომები

ადრეული გაფრთხილების, რისკის შეფასებისა და კონტროლის ზომების სამსაფეხურიანი სამართლებრივი ჩარჩო ევროკავშირის აძლევს შესაძლებლობას, სწრაფად გამოავლინოს, შეაფასოს და ირეაგიროს ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ ჯანდაცვით და სოციალურ საფრთხეებზე. ამ სისტემის პირველ ორ საფეხურზე პასუხისმგებლობა ეკისრება EMCDDA-ს. ეს ორი საფეხურია: (I) ადრეული გაფრთხილების სისტემის მუშაობა ევროპოლთან (ევროკავშირის პოლიციის სააგენტო) თანამშრომლობით; და (II) რისკის შეფასების ჩატარება. კონტროლის ზომების შემოთავაზებაზე პასუხისმგებელია ევროკომისია.

ადრეული გაფრთხილების სისტემების შემუშავების პარალელურად, ევროპაში ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების გამოჩენის საპასუხო თავდაპირველი ზომები თავისი ბუნებით რეგულაციებზე იყო ორიენტირებული. ის იყენებდა სამართლებრივ ინსტრუმენტებს ამ ნივთიერების მოწოდების შესამცირებლად. მიღებული იქნა ზომები მწარმოებელ ქვეყნებშიც, მაგალითად, ბოლო დროს დაწესდა შეზღუდვები იმის პასუხად, რომ მსოფლიოში გაიზარდა ცოდნა ჯანმრთელობაზე ფენტანილის წარმოებულთა გავლენის შესახებ. ფსიქოაქტიური ნივთიერებების ბაზრის მოქნილობა სამართლებრივ ზომებს სიძნელეებს უქმნის. ამის დასტურად გამოდგება ის ფაქტი, რომ (შესაძლოა, სამართლებრივ ცვლილებებზე პასუხადაც) 2020 წელს ევროპაში ევროკავშირის ადრეული გაფრთხილების სისტემის მიერ პირველად შემჩნეული 10 ახალი სინთეზური ოპიოიდიდან ცხრა არ მიეკუთვნებოდა ფენტანილის ჯგუფს, თუმცა ისინი პოტენციურად მაინც მსგავს საფრთხეს წარმოადგენდა საზოგადოებრივი ჯანმრთელობისთვის.

მკურნალობა

ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული ზიანის სპეციალიზებული მკურნალობა ევროპის ქვეყნების უმრავლესობაში კარგად განვითარებული არ არის. ევროპაში შეზღუდულია მოთხოვნაც ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებებით გამოწვეული პრობლემების სპეციალიზებულ მკურნალობაზე. ამას შეიძლება იწვევდეს რიგი ფაქტორები, მაგალითად, მოხმარების არასაკმარისი გამოვლენა, მოხმარების დაბალი გავრცელებულობა და პრობლემური მოხმარების სიმცირე; ან, შესაძლოა, ისიც, რომ ამ კატეგორიის ბევრი ნივთიერება უფრო მეტად უკავშირდება მწვავე პრობლემებს, ვიდრე ქრონიკულს, როგორცაა დამოკიდებულება. მოხმარების არასაკმარისი გამოვლენას შესაძლოა იწვევდეს ის, რომ შეტყობინების რაოდენობა არ ასახავს შემთხვევათა სრულ რაოდენობას ან მოხმარებული ნივთიერება არასწორად სახელდება (რადგან ამ ნივთიერების მომხმარებელმა შესაძლოა არ იცოდნენ, რას იღებენ); სათანადო სკრინინგისა და მონიტორინგის ინსტრუმენტების ნაკლებობა; და ახალი ნივთიერებების შესახებ პროფესიული ცოდნის დაბალი დონე. ამის მიუხედავად, დღეს სხვადასხვა ქვეყანაში უკვე ვითარდება შესაბამისი სამსახურები. რამდენიმე ქვეყანაში მუშავდება კლინიკური დირექტივები მწვავე და ქრონიკულ ზიანთან გასამკლავებლად და მეტი ყურადღება ექცევა მიზანმიმართული საგანმანათლებლო და პრევენციული საქმიანობებს, ასევე, პროფესიონალებისთვის ტრენინგებისა და გაცნობიერებულობის ასამაღლებელი აქტივობების წახალისებას. ზოგ ქვეყანაში ასევე მუშავდება დირექტივები ციხეებსა და სხვა საპატიმრო გარემოებში ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებაზე რეაგირებისთვის.

ზიანის შემცირება

ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებული პრობლემების საპასუხოდ ჯანდაცვითი და სოციალური ზომების შემუშავება დროში გაიწელა, მაგრამ ევროპაში დღეს ის უკვე ძალას იკრებს. ამაში შედის ფართო რიგის ინიციატივები, რომლებიც იმეორებს ფეხმოკიდებულ აკრძალულ ნივთიერებებზე მიმართულ საპასუხო ღონისძიებათა სრულ სპექტრს – როგორცაა ნარკოგანათლება და ტრენინგები, მომხმარებელთა დაცვის ინიციატივები ინტერნეტით, რომლებიც მომხმარებლის მიერ იმართება, და ნემსისა და შპრიცის პროგრამები დაბალზღურბლოვან სერვისებში.

ახალი ნივთიერებების გამოჩენა სხვადასხვა ქვეყანაში მრავალი ფორმით გამოვლინდა და ეს განსხვავებები ეროვნული რეაგირების ზომებშიც აისახა. უნგრეთსა და რუმინეთში, სადაც შეინიშნებოდა სინთეზური კათინონების ინექციის გზით მოხმარება, მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ნემსისა და შპრიცის გაცვლის სამსახურები. გაერთიანებულ სამეფოში, სადაც შეინიშნებოდა მეფედრონის მოხმარების გავრცელება, შეიქმნა სპეციალიზებული „საკლუბო ფსიქოაქტიური ნივთიერებების კლინიკები“ კლიენტების ამ ჯგუფთან სამუშაოდ.

ლამის ცხოვრებისა და გასართობ გარემოებში მომუშავე სამსახურები, როგორც წესი, ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებზე მიმართულ ზომებს რთავენ უკვე ფეხმოკიდებულ მიდგომებში. ზოგი არასამთავრობო ორგანიზაცია და ონლაინ პლატფორმა, როგორებიცაა TechnoPlus და PsychoActif, იძლევა დეტალურ ინსტრუქციას, მოხმარებამდე როგორ უნდა შემოწმდეს ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები ალერგიასა და საზიანო რეაქციებზე. საფრანგეთში NGO SAFE-მა დააარსა ზიანის შემცირების ინოვაციური პროგრამა HaRePo, რომელიც ზიანის შესამცირებელ კონსულტაციებს ტელეფონისა და ელფოსტის დახმარებით იძლევა, ხოლო ზიანის შემცირების ინსტრუმენტებს საფრანგეთის ფოსტით გზავნის. პროგრამა უფასო და კონფიდენციალურია და წარმატებით ახერხებს, მისწვდეს მომხმარებელ ადამიანებს, რომლებიც

არ იცნობენ დაბალზღურბლოვან სამსახურებს, მათ შორის, მამაკაცებს, ვისაც სექსი აქვთ მამაკაცებთან, და რომლებიც კათინონების გამოყენებით ქიმსექსის პრაქტიკას მისდევენ.

გავლენა პოლიტიკასა და პრაქტიკაზე

საფუძვლები

ამ სფეროში ძირითად მიზნებს შორის შეგვიძლია დავასახელოთ შემდეგი:

- ადრეული გაფრთხილების სისტემები ბაზარზე ახალი ნივთიერებებისა და მათგან გამომწვეული ზიანის მონიტორინგისთვის. ამისათვის საჭიროა სასამართლო ექსპერტიზის და ტოქსიკოლოგიური ლაბორატორიების ქსელის მხარდაჭერა ახალი ნივთიერებების ქიმიური შემადგენლობის დასადგენად.
- ჯანდაცვის პროფესიონალებისთვის ახალი ნივთიერებების თემაზე ტრენინგის მასალების მიწოდება და კლინიცისტებისთვის, ჯანდაცვის პროფესიონალებისა და სოცმუშაკებისთვის ცოდნის გაცვლის პლატფორმების შექმნა ადგილობრივ და ეროვნულ დონეზე.
- ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებაზე მიმართული ჩარევები, რომლებიც ფეხმოკიდებული ნივთიერებებისთვის ჯგუფებისთვის შემუშავებულ ზომებს ეფუძნება, მაგრამ სათანადოდ არის ადაპტირებული და ითვალისწინებს ამ ახალი ნივთიერებების ბუნებასა და მოხმარების პატერნებს, მომხმარებელთა სხვადასხვა ჯგუფსა და განსაკუთრებულ კონტექსტებს, რომლებშიც ეს ნივთიერებები მოიხმარება.

შესაძლებლობები

- სადაც ეს შესაძლებელია, ჯანდაცვის ოფიციალურ პირებს და გადანაცვლებების მიმღებებს უნდა ვუბიძგოთ, შეიმუშაოს გაიდლაინები ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებით, მათ შორის, ზედოზირების მართვის მითითებები. ალტერნატიული გზაა, ითარგმნოს და ეროვნულ საჭიროებებს მოერგოს სხვაგან შემუშავებული გაიდლაინი, მაგალითად, გაერთიანებულ სამეფოში შექმნილი NEPTUNE-ის სახელმძღვანელო.
- უნდა გაფართოვდეს ანალიზური და ტოქსიკოლოგიური შემოწმება და რისკის შეფასების შესაძლებლობები, შედეგები კი დროულად და გამოსაყენებელი ფორმით გავრცელდეს როგორც რისკის ჯგუფებში, ასევე, შესაბამის პროფესიონალებს შორის.
- საჭიროა, შეიქმნას სამსახურები, რომლებიც სპეციალურად ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე იმუშავებს განსაკუთრებულ ჯგუფებში, მაგ. უსახლკაროებთან, პატიმრებთან და ინექციის გზით მომხმარებლებთან.

ლიობები

- საჭიროა, შეფასდეს იმ ადაპტირებული ჩარევების ეფექტიანობა, რომლებიც ამჟამად გამოიყენება ახალ ნივთიერებებთან სამუშაოდ.
- ახალ ფსიქოაქტიურ ნივთიერებებთან დაკავშირებული რისკების კომუნიკაციის სხვადასხვა ხერხის გავლენა ჯერ კიდევ კარგად არ არის შესწავლილი. ამიტომ საჭიროა რისკის კომუნიკაციის თემაზე მტკიცებულებათა ბაზის განვითარება და გაძლიერება.

- სათანადო ზომების განვითარებისათვის და მათი მიზანმიმართულობის გასაუმჯობესებლად, გარდა ძირეული კვლევებისა (ფარმაკოლოგიასა და ტოქსიკოლოგიაში), აუცილებლად საჭიროა უკეთესი ეპიდემიოლოგიური მონაცემები ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების გავრცელების მასშტაბებზე და მათი მოხმარების მოტივაციებზე, ასევე, მოხმარების პატერნებსა და დროის განმავლობაში მათი ფორმების ცვლილებებზე.

სხვა რესურსები

EMCDDA

- [Best practice portal](#).
- [EMCDDA resources on new psychoactive substances \(NPS\)](#).
- [EU Early Warning System on new psychoactive substances](#).
- [Synthetic cannabinoids in Europe – a review, 2021](#).
- [New benzodiazepines in Europe – a review, 2021](#).
- [European drug report 2021: trends and developments](#)
- [new psychoactive substances: global markets, global threats and the COVID-19 pandemic, 2020](#).
- [Fentanils and synthetic cannabinoids: driving greater complexity into the drug situation. An update from the EU Early Warning System, 2018](#).
- [Drug checking as a harm reduction tool for recreational drug users: opportunities and challenges, 2017](#).
- [new psychoactive substances in Europe: legislation and prosecution — current challenges and solutions, 2016](#).
- [Injection of synthetic cathinones, Perspectives on drugs, 2015](#).
- [new psychoactive substances in Europe: Innovative legal responses, 2015](#).

სხვა წყაროები

- UNODC, [Global SMART programme](#).
- [Novel Psychoactive Substances. Classification, pharmacology and toxicology, 2nd edition, 2021](#).
- Amy Peacock, PhD Raimondo Bruno, PhD Natasa Gisev, PhD Prof Louisa Degenhardt, PhD Prof Wayne Hall, PhD Roumen Sedefov, MD et al., [New psychoactive substances: challenges for drug surveillance, control, and public health responses, The Lancet, 2019](#).
- Neptune group, [Neptune clinical guidance, 2015](#).

- <https://justice.gov.ge/?m=articles&id=rD0yuVRUs6&fbclid=IwAR0A20PiZswS6mI0ZsHn-wG3c4qp21wM7-92oPYLmKbCs--goW8YZCDVTn5k>

მინიგზამკვლევის შესახებ

ეს მინიგზამკვლევი მიმოიხილავს, თუ რა უნდა იყოს გათვალისწინებული ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარებასთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ზომების დაგეგმვისას თუ მომსახურების მიწოდებისას, და განიხილავს ხელმისაწვდომ ჩარევებსა და მათ ეფექტიანობას. მინიგზამკვლევი, ასევე, მსჯელობს, რა გავლენას ახდენს ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებების მოხმარება პოლიტიკასა და პრაქტიკაზე. ეს მინიგზამკვლევი ერთ-ერთი შემადგენელი ნაწილია უფრო ვრცელი კრებულისა, რომელიც ერთობლიობაში შეადგენს დოკუმენტს *ნარკოტიკებთან დაკავშირებულ პრობლემებზე საპასუხო ჯანდაცვითი და სოციალური ზომები: ევროპული გზამკვლევი*. ორიგინალი პუბლიკაცია გამოქვეყნებულია 2021 წელს.

ციტირების რეკომენდებული ფორმა: ევროპის ნარკოტიკებისა და წამალდამოკიდებულების მონიტორინგის ცენტრი (2022), ახალი ფსიქოაქტიური ნივთიერებები: ჯანდაცვითი და სოციალური ზომები (მ. რაზმაძე, მ. ტაბატაძე, (რედ.); ნ. ბარძიმიშვილი [მთარგმნ.]);

ISBN: 978-9941-8-4833-9 (PDF)

დაბეჭდილია წყაროდან: https://www.emcdda.europa.eu/publications/mini-guides/new-psychoactive-substances-health-and-social-responses_en

08/5/2022

პირველადი ინგლისური გამოცემა: *New Psychoactive Substances: Health and Social Responses, by the European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction*

© European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction, 2021

ქართული თარგმანის სამეცნიერო რედაქტორები:

მარიამ რაზმაძე, ფსიქოტრავმატოლოგიის მაგისტრი, ტომაშ ზაბრანსკის სახელობის ადიქტოლოგიის ინსტიტუტი, ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტი

მზია ტაბატაძე, ექიმი, საზოგადოებრივი ჯანდაცვის მაგისტრი, დამოკიდებულების კვლევითი ცენტრი ალტერნატივა ჯორჯია

ქართული თარგმანი შესრულებულია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ტომაშ ზაბრანსკის სახელობის ადიქტოლოგიის ინსტიტუტის დაკვეთით, EMCDDA4GE პროექტის ფარგლებში (პროექტის ნომერი და რეგისტრაციის თარიღი: №40 – 01.02.2022).

მთარგმნელი: **ნინო ბარძიმიშვილი**.

პუბლიკაცია შექმნილია ევროკავშირის მხარდაჭერით. მის შინაარსზე სრულად პასუხისმგებელია ილიას სახელმწიფო უნივერსიტეტის ადიქტოლოგიის ინსტიტუტი, და შესაძლოა, რომ იგი არ გამოხატავდეს ევროკავშირის შეხედულებებს.